

تأملی در سیره سیاسی اجتماعی جوادالائمه

حجت الاسلام «پاک‌نیا» با اشاره به عملکرد امام جواد(ع) در فضای خاص دوران حیات آن حضرت، گفت: آن امام بزرگوار، همواره اخلاق مداری و بردباری پیشه می‌کرد، رویکردی که امروز نیاز جامعه ماست.

حجت الاسلام «پاک‌نیا» با اشاره به عملکرد امام جواد(ع) در فضای خاص دوران حیات آن حضرت، گفت: آن امام بزرگوار، همواره اخلاق مداری و بردباری پیشه می‌کرد، رویکردی که امروز نیاز جامعه ماست.

حجت الاسلام «عبدالکریم پاک‌نیا» در گفت‌وگو با خبرنگار مهر، با اشاره به سیره و ابعاد مختلف زندگانی امام جواد (ع)، گفت: اساساً ائمه اطهار (ع) از هر نظر برای ما الگو به شمار می‌روند چراکه همه آن بزرگواران تربیت یافته مکتب وحی هستند؛ و عالی‌ترین رفتار را در زندگی داشتند. در این میان رویکرد و سیره امام جواد (ع) با توجه به شرایط خاصی که در آن قرار گرفته بود، می‌تواند برای زندگی امروز ما درس آموز باشد چراکه حضرت در آن شرایط صعب چنین عملکرد و رفتاری را نسبت به مردم داشت؛ بنابراین ما به عنوان پیرو آن امام همام باید تلاش کنیم در روزگاری که اخلاق و معنویات در بسیاری از جوامع رو به زوال رفته، همچنان با تکیه بر سبک زندگی آن حضرت بیش از پیش بردباری و مدارا در زندگی را وسعت بخشیم.

استاد سطح عالی حوزه علمیه قم ادامه داد: امام جواد (ع) در طول حیات کوتاه اما پر برکت خود، در عرصه‌های مختلفی الگوست؛ از جمله آنها می‌توان به مساله نرم‌خویی و مهربانی با دیگران اشاره داشت که حضرت به این ویژگی شهرت داشت، همچنین دوری از تندگی و خشونت که امام جواد (ع) همواره بر آن تاکید می‌کرد. مساله مهم دیگری که در سبک زندگی آن حضرت می‌توان به وفور مشاهده کرد و البته درس مهمی برای حیات این دوران است، دیدگاه آن امام همام به مساله (عفو و بخشش) است. در کتاب «عیون المعجزات» در مورد عفو و بخشش امام جواد (ع) بحث شده است و اینکه چگونه حضرت کسانی که در حق اش بدی کردند را بخشید.

وی در ادامه افزود: نکته دیگر قاطعیت و تردید نداشتن امام جواد (ع) در زندگی است. این مؤلفه بسیاری مهمی است. گاهی افراد سر دو راهی قرار می‌گیرند و نمی‌توانند تصمیم قاطع بگیرند، در حالی که با توکل به خداوند و فضل او، باید مهمترین قدم‌ها را برداشت. این نکاتی است که از سیره امام جواد (ع) برای زندگی امروز باید گرفته برداری کرد.

حجت الاسلام پاک‌نیا در بخش دیگری از مباحث خود اظهار کرد: خداوند در آیه ۱۵۹ سوره (آل عمران) می‌فرماید: «قِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ قَطًّا غَلِیظَ الْقَلْبِ لَانْقَضُوا مِنْ حَوْلِكَ قَاعَفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِی الْأَمْرِ قِلَادًا عَزَمْتَ تَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ» (پس به [برکت] رحمت الهی با آنان نرم‌خو [و پرمهر] شدی و اگر تندخو و سختدل بودی قطعاً از پیرامون تو پراکنده می‌شدند پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کار [ها] با آنان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن زیرا خداوند توکل‌کنندگان را دوست می‌دارد). این آیه خطاب به پیامبر اکرم (ص) است؛ همان‌طور که در این آیه مشخص است خداوند در صورت توکل از انسان حمایت می‌کند. این سیره در زندگانی ائمه اطهار (ع) و به ویژه امام جواد (ع) مثال زدنی است.

وی افزود: نکته دیگری که در زندگی امام جواد (ع) باید مورد توجه قرار دهیم ساده زیستی است. آن امام همام چون پدران خود، نسبت به تشریفات و تجملات بی‌اهمیت بود. هرگز علاقه نداشت که در چنین فضایی باشد هرچند که به اجبار مدتی در دربار خلفای عباسی حضور داشتند و برخی که از دور نگاه می‌کردند تصورشان این بود که حضرت زندگی تشریفاتی دارد در حالی که نزدیکان امام جواد (ع) از سیره آن حضرت مطلع بودند. برای مثال «حسین مکاری» می‌گوید: «در بغداد نزد امام جواد (ع) رفتم. در آن زمان امام به دلیل ازدواج با ام‌فضل، دختر مأمون، در رفاه و آسایش ظاهری به سر می‌برد. وقتی وضعیت امام را دیدم، پیش خود گفتم این مرد دیگر هرگز به وطن خودش، مدینه، بر نمی‌گردد؛ امام جواد (ع) مدتی سر پایین انداخت، سپس سرش را بلند کرد و با چهره‌ای برافروخته فرمود: «ای حسین، خوردن نان جو و نمک در کنار حرم رسول الله (مدینه) برای من محبوبتر است از وضعیتی که اکنون مرا در آن مشاهده می‌کنی».

وی گفت: امام جواد (ع) به ازدواج با (ام‌فضل) دختر مأمون راضی نبود و در واقع مجبور شد با پیشنهاد مأمون موافقت کند، آن حضرت در واقع برای تقیه و شرایط سیاسی که حاکم بود با دختر مأمون ازدواج کرد، در حالی که همسرش در واقع جاسوس بود، با این وجود امام جواد (ع) از بیان عقیده خود ابایی نداشت.

استاد سطح عالی حوزه علمیه قم، در بخش دیگری از مباحث خود با اشاره به نوع مواجهه امام جواد (ع) با مخالفان فکری و عقیدتی خود، تصریح کرد: نخست باید توجه داشته باشیم که خلیفه عباسی به طرق مختلفی تلاش می کرد تا امام (ع) را در تنگنا قرار دهد، از ایجاد محدودیت گرفته تا تحریک مخالفان و البته مناظرات برنامه ریزی شده که همواره حضرت از آنها سربلند و پیروز خارج می شد. برای مثال یکی از معروف ترین مناظرات حضرت با «یحیی بن اکثم» است. این شخص شهرت علمی فراوانی داشت. در مجلسی که مامون ترتیب داده بود حضور یافت و از امام جواد (ع) اجازه گرفت تا طرح سوال کند، حضرت فرمود: هرچه می خواهی بپرس. یحیی بن اکثم گفت: درباره شخصی که مُحَرَّم بوده و در آن حال حیوانی را شکار کرده است، چه می گوئید؟ امام جواد (ع) فرمود: آیا این شخص، شکار را در حِلّ (خارج از محدوده حَرَم) کشته است یا در حرم؟ عالم به حکم حرمت شکار در حال احرام بوده یا جاهل؟ عمدتاً کشته یا بظناً آزاد بوده یا برده؟ صغیر بوده یا کبیر؟ برای اولین بار چنین کاری کرده یا برای چندمین بار؟ شکار او از پرندگان بوده یا غیر پرنده؟ از حیوانات کوچک بوده یا بزرگ؟ باز هم از انجام چنین کاری ابا ندارد یا از کرده خود پشیمان است؟ در شب شکار کرده یا در روز؟ در احرام غُمره بوده یا احرام حج؟ در این لحظه یحیی بن اکثم از این همه فروع که امام (ع) برای این مسئله مطرح نمود، متحیر شد و آثار ناتوانی و زبونی در چهره اش آشکار گردید و زبانش به لکنت افتاد به طوری که حضار مجلس ناتوانی او را در مقابل آن حضرت به خوبی دریافتند.

حجت الاسلام پاک نیا با اشاره به فعالیت برخی گروه ها در دوره حیات امام جواد (ع) و نوع مواجهه و مبارزه حضرت با آنها گفت: یکی از این گروه ها «واقفیه» بود، این گروه در امامت امام هفتم (ع) توقف کردند و امامت علی بن موسی رضا (ع) را نپذیرفتند، آنها در زمان امام رضا (ع) فعال بودند و در دوران امام جواد (ع) به تردیدافکنی در مورد نسبت پدر و فرزندی امام جواد (ع) و امام رضا (ع) پرداختند.

این پژوهشگر افزود: یکی از روش های امام جواد (ع) در مواجهه با مخالفان، تربیت شاگردان زبردستی بود که هرکدام در مناظره و مباحثه افراد برجسته ای به شمار می رفتند؛ از جمله آن شخصیت های درخشان می توان به «علی بن مهزیار اهوازی»، «احمد بن ابی نصر بزنطی»، «محمد بن اسماعیل»، «حسین بن سعید اهوازی» اشاره داشت.

وی ادامه داد: از دیگر راه های ارتباطی امام جواد (ع) با جامعه و شیعیان شبکه «وکالت» بود، با توجه به اینکه حضرت مداوماً تحت نظر حکومت وقت قرار داشت در نتیجه با محدودیت های فراوانی مواجه بود، البته چنین مشکلی سد راه امام (ع) نشد و آن حضرت از طریق نصب وکلا و نمایندگان، شبکه ارتباطی وکالت را حفظ کرد و در نتیجه امام جواد (ع) در سراسر قلمرو خلیفه عباسی کارگزاران و وکلایی داشت و به شکل محرمانه، پیام ها را به آنان ابلاغ می فرمود. کارگزاران آن حضرت در اهواز، همدان، سیستان، بُست، ری، بصره، بغداد، کوفه، قم حضور داشتند. حتی حضرت به پیروان خود اجازه داد که درون حکومت نفوذ کنند در نتیجه برخی ایران امام (ع) در حکومت عباسی دارای منصب بودند. از جمله «محمد بن اسماعیل بن بزیع» که مدتی وزیر یکی از خلفای عباسی بود، یا «نوح بن دراج» که در بغداد قاضی بود و بعدها نیز قاضی کوفه شد.

حجت الاسلام پاک نیا افزود: امروز باید با استعانت از خداوند، به درگاهش دعا کنیم که بتوانیم رهرو آن حضرت باشیم و بر اساس مولفه های اخلاقی چون نرم خویی، صبر، تدبیر با مردم رفتار کنیم. این مهم تاثیر به سزایی در شکل گیری سبک زندگی اسلامی دارد.